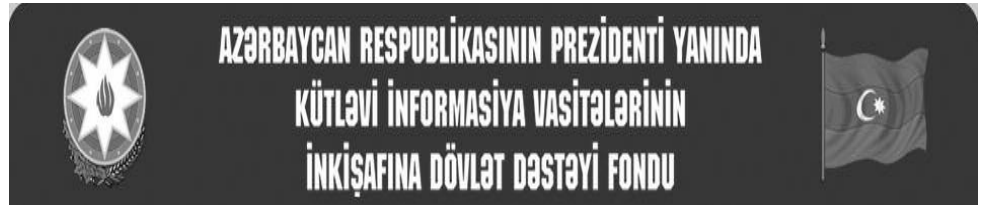

Layihənin istiqaməti: Azərbaycanın dövlətçilik tarixinin, milli adət-ənənələrinin, elm və mədəniyyətinin təbliği

№ 111 (1719) 15 iyun 2018-ci il

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASININ PREZİDENTİ YANINDA
KÜTLƏVİ İNFORMASIYA VASİTƏLƏRİNİN İNKİŞAFINA DÖVLƏT
DƏSTƏYİ FONDUNUN MALİYYƏ YARDIMI İLƏ

ƏSATİRLƏR, ƏFSANƏLƏR

Oğuzlar

İmişli rayonu ərazisindəki təpələrdən biri "Oğuzlar" adlanır. Əfsanəyə görə Oğuz qüdrətli bir hökmdar olmuşdur. Onun Məğribdən Məşriqə kimi uzanan nəhayətsiz torpaq sahələri varmış. Onun idarə etdiyi dövlət öz adıyla bağlı olaraq Oğuzlar dövləti adlanmışdır. Bu barədə xalqımızın ən qədim ədəbi abidəsi olan "Kitabi-Dədə Qorqud" eposunda bilgi vardır. Həmin mənbədə bildirilir ki, keçmiş Arran-Al-

xahlıq hamisi kimi tanınan yeganə zomorfik surətdir.

Uzaq məsafəni bir anda qət edən nəhəng, sehr gücünə malik quş kimi təsvir olunur. Simurq quşu "Avesta"ya görə dənizin ortasında bitmiş bir ağacın başında, "Şahnamə"yə görə isə Elbrus dağının zirvəsində yaşayırmış. Azərbaycan və ərəb folklorunda Simurq quşunun məskəni Qaf dağı hesab olunur. Azərbaycan nağıllarında Zümrüd quşu da adlanan Simurq quşu ("Simnarın nağılı", "Məlikməmmədin nağılı" və s.) tilsimi qırır, zülmət dünyasına düşmüş qəhrəmanı çətinlikdən qurtarır.

Qalaça

İmişli rayoununun Bəhrəmtəpə qəsəbəsinin yaxınlığındadır. Qalaçanın bir mənası da Dizaq deməkdir. Dizaq XIX yüzilin 40-cı illərinə kimi Qarabağda mövcud olan mahallardan birinin adıdır. O zaman Qalaça adlanan yer də daxil olmaqla bu ərazilər Qarabağ əyalətinə bağlı imiş. Deyilənə görə yadellilər bu əraziyə hücum edərkən Dizaq elindən atlanan döyüşçülər düşmənlərin qarşısını bu yerdə almış və onları geri oturtmuşlar. Həmin vaxtdan da bu yer Qalaça (Dizaq) adlanmağa başlayır.

Bu yerdə əsasən qoçluq heyvanlar bəsləndiyi üçün yerin adı da Qoşqobanlı adlanmağa başlamışdır. Sonralar yerli şivəyə uyğun olaraq Qoşqobanlı Xoşqobanlı kimi səslənmişdir.

Göbəktala

Bu yerlər bir zamanlar sıx meşəlik imiş. Meşə o qədər qalın və sıx imiş ki, hətta çöl qabanını qışqılsan belə, qorxusundan meşənin qalın yerinə girməzmiş.

Deyirlər dünyanın bu başından o biri başına hökmü keçən Əmir Teymur Azərbaycana yürüş edərkən burada

"Xurcun" folklor guşəsi

ban, həmçinin Azərbaycanın şimal hissəsi ilə üst-üstə düşən, sərhədləri bəlli olan Oğuz dövləti vardı. Bəzi rəvayətlərə görə Oğuz dövlətinin paytaxtı orta əsr mənbələrində Beyləqan adlanan Oğuz şəhəri olmuşdur.

Xıdır-İlyas

Xıdır İlyas adamların and yeridi, kömək yeridi. Bir adam dara düşəndə onun adını çəkər, elə həmin anda da Xıdır İlyas o şəxsə imdadına çatır.

Ötdü payız, gəldi yaz Yetiş ay Xızır İlyas

Deyillər ki, Xıdır (Xızır) peyğəmbər gəzəridi, yəni hər yeri gəzir. Harda bir dara düşən adam var o dəqiqə ona köməyə gəlir. Amma hər gəzən, kiməsə kömək əlini uzatmaq istəyən varlıq Xıdır (Xızır) deyil. Əbəs yerə demillər ha:

Hər gecəni qədir bilmə, Hər gəzəni Xıdır bilmə

Simurq (Zümrüd) quşu

Deyillər quşlara göydə uçmaq rüsxəti verildəndə Simurq quşu Süleyman peyğəmbərdən soruşur:

-Quşların hansını ən yaxşı hesab edirsiniz?

Süleyman peyğəmbər cavab verir:

-Şığıyanları.

-Bəs quşlardan ən çox hansına üstünlük verirsiniz?

-Xeyrixah olanlara.

Simurq quşu soruşur:

-Xeyrixahlıq nədir?

Süleyman peyğəmbər deyir:

-Xeyrixahlığı sənə verdim, get onun nə demək olduğunu biləcəksən.

Deyirlər həmin vaxtdan da Simurq (Zümrüd) quşu İran, Orta Asiya, ərəb və Azərbaycan mifologiyasında xeyir-

TOPONİMİK RƏVAYƏTLƏR

Qıziltəpə ii mətn

Belə də deyirlər ki, XIII yüzillikdə Monqol xanı Toxtamış xan Azərbaycanı tutarkən indiki İmişli rayonunun Qıziltəpə kəndinin yaxınlığındakı Qıziltəpə adlanan yerdə çadır qurur və əhalidən onun əsgərlərini və əsgərlərin atlarını yemləmək üçün bac-xərac tələb edir. Əhalinin isə bu tələbi yerinə yetirməyə gücləri çatmadığı üçün onlar çətin vəziyyətə düşürlər.

Yerli sakinlərdən biri xanın yaxın adamlarından birinə xəbər verir ki, bəs bu təpədə hətta çəki vahidi azlıq edən çoxlu sayda qızıl vardır. Əgər xan həmin qızıl yatağını tapa bilərsə, onda kənd sakinlərdən alınan vergiyə ehtiyac qalmaz.

Rəvayətə görə bu xəbəri eşidən Toxtamış xan əsgərlərinə təpəni qazmaq üçün əmr verir. Üç günlük qazıntıdan sonra doğrudan da burada böyük xəzinə tapılır və ələ keçirilir. Toxtamış xan bu xəbəri eşidib çox feyziyab olur və təpənin adını Qıziltəpə adlandırır.

Həmin vaxtdan da bu təpənin adı Qıziltəpə çağırılmaqdadır.

Xoşqobanlı

Bu yerin adamları əvvəllər əsasən qoyunçuluqla, maldarlıqla məşğul olurdu. Onlar yayda yaylağa, qışda isə qışlağa yön alırdılar. Tərəkəmələr, el-elat adamları sağmal qoyunları ayırı, qoçları ayırı, quzuları isə ayırı yerdə saxlayırdılar. Onları müxtəlif çobanlar otarırdılar. Qoyunu otaran çoban, qoçları otaran qoç çobanı, quzunu otaran isə quzuçu adlanırdı.

Çoban haqqında bir ağız bayatı:

**Çoban bayatı deyər,
Əmlik quzunu öyər
Qoyunlu evlər gördüm,
Hər səhər qaymaq yeyər.**

Quzuçular haqqında belə bir dördlük dolaşmaqdadır:

**Quzuçuyam quz bəndə,
Quzum töküldü kəndə,
Ay Muğanın gözəli,
Dəsmalım qaldı səndə.**

Qoç çobanları isə bir qayda olaraq erkək qoçları bəsləyirdi. Qoyunun erkək balasına quzu, 6 aylığına toğlu, bir illiyinə qoç, bir il yarımılığına qaradış, iki illiyinə azman, iki ildən yuxarı yaşlı olanlara isə dızman deyirdilər.

sıx meşəliyin arasından keçərkən meşənin əsrarəngizliyi, təbiətin könüloxşayan mənzərəsi, zəngin bitki örtüyü və maraqlı heyvanat aləmi onun çox xoşuna gəlir. Əmr edir ki, meşənin göbəyində-ortasında bir tala yerin ağac-ları doğranıb daşsın və həmin talada bir neçə günlük çadır qurulsun. Hökmdarın əmri qısa müddətdə icra edilir. Bu yer isə meşənin ortasında, mərkəzində, göbəyində yerləşdiyi üçün ərazi də Göbəktala adlanmağa başlayıb. Yeni meşəlikdə talanın göbəyi, ortası.

Gövhərli kəndi

Belə deyirlər ki, monqol xanı Toxtamış Azərbaycana hücum edərkən Muğanın bu yerində gecələməli olur. Bu yerin sakinləri isə çox zəngin, varlı-hallı dolanırmış. Heç kimin heç nədən korluğu yoxumuş.

Adətən Toxtamışın ordusu harada binələyirdisə, o yerin adamları çox pərişan olurdular. Çünki işğalçı ordunun talançı əsgərləri insanların sərvətini, mal-mülkünü talayıb özləri ilə aparırdılar.

Burada isə insanların çöhrəsindəki sevinc, dodaqlarındakı təbəssüm, onların xoş rəftarı, həlim xasiyyəti Toxtamış heyran edir. Onun ürəyini xoş duyğular bürüyür. Əsgərlərinə xəbərdarlıq edir:

-Bu insanlarla mülayim rəftar edin. Onların sərvətlərinə toxunmayın. Gədərkən kəndin bütün kişilərini bir araya toplayır. Ordubaşçısına deyir:

-Bunları say, görək neçə nəfərdir. Ordubaşçısı əmri yerinə yetirir və deyir:

-İyirmi iki kişidir. Toxtamışın əmri ilə onların hərəsinə bir qiymətli gövhər-ləl verilir.

Gövhərli toponimi belə yaranır.

(ardı gələn sayımızda)

Toplayanı və çapa hazırlayanı
Faiq ŞÜKÜRBƏYLİ

